

RÍOS para a Terra

GALIZA A TERRA DOS MIL RÍOS

*Texto: António Sandoval
Fotografías: Xan G. Muras*

Cando Álvaro Cunqueiro definiu Galiza como "A Terra dos mil ríos" sabía perfectamente que se quedaba curto. Ignoro se alguém se tomaría a molestia de contar os milleiros de cursos de auga que atravesan o noso país en todas as direcções, e incluso os 7 millóns? de quilómetros que entre todos eles suman. Imaxino que non. É dicer, é un feito que os ríos más señeros, aqueles que teñen nome próprio, e incluso moitos dos que non o teñen, foron convenientemente medidos en todas as súas proporcións, mais non en canto portadores de infinidade de formas de vida, algunas delas, seguro, aínda sen descobrir. Pero, qué pasa con todos esos minúsculos fios de agua estacionais, regatos anónimos e tímidos que como terminacións de veas levan e toman a vida de cada recuncho deste país?. Para moitos pequenos seres estas veas de auga son imensos e infranqueábeis caudais. Cánto miden entre todos eles? Mistério.

Galiza alberga no seu seo a rede fluvial, a máis densa e mellor conservada, a pesar do todo o que logo diremos, do continente europeu. Reflexionemos un instante acerca disto, como se dun exercicio mental se tratase. Desde logo, a ríos non nos gaña ningún na Península Ibérica, e todas as rexións europeas semellantes á nosa disfrutan dunha saudábel, economicamente falando, industrialización que ten provocado a degradación dos seus ríos. Para este exercicio mental propoño-vos parar-nos en tres exemplos, e nunha conclusión final.

A PAPUXA CABECINEGRA

Falar de rede fluvial é mui parecido a falar de rede viaria. A diferencia é que quen transita pola primeira fai-no sen expulsar á atmósfera nocivos gases e molestos ruidos. Polos bosques de ribeiras ou de galeria que seguen as beiras dos nosos ríos van e veñen infinidade de seres que desta maneira acceden a outro tipo de bosques, a prados ou sebes, ao litoral, á montaña, ou a onde eles queiran. Son corre-

dores verdes, vias de intercambio xenético das nosas povoacións de seres vivos, que facilitan a expansión de novas especies cara moitos lugares, enriquecendo así a biodiversidade dos nosos ecosistemas.

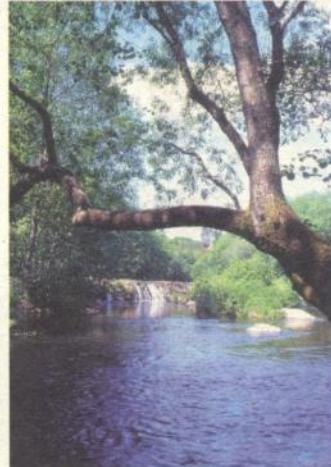
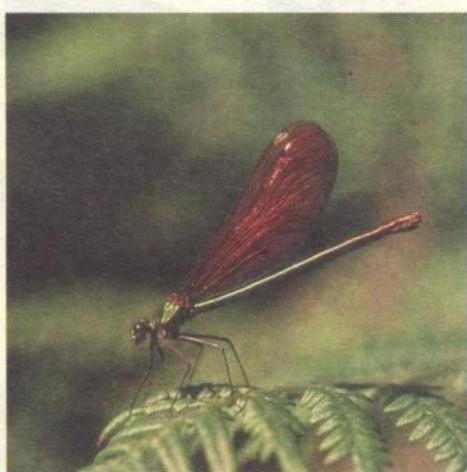
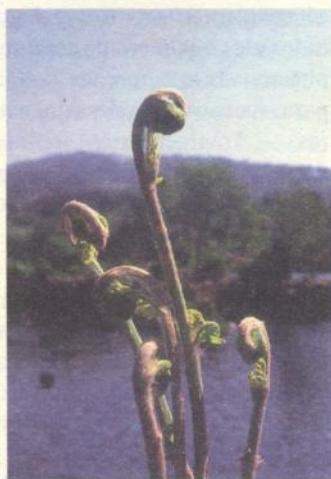
Un exemplo disto brindano-lo a Papuxa Cabecinegra, pequena ave que tras colonizar ao longo de varios anos a nosa liña de costa, desde o sur comezou a penetrar, a través dos ríos, cara o interior. BEN-VIDA.

Pero, sobre todo, os nosos ríos son refúxio e fogar, son habitat. Dúas das nosas más emblemáticas especies serviran-nos para esbozar un fugaz diagnóstico do estado de saúde dos ríos galegos.

A LONTRA

Nunha publicación editada polo ICONA a comezos desta década (Delibes, M (ed.). La nutria (*Lutra lutra*) en España, ICONA, Madrid, 1990) calificaba-se o estado da povoación galega de lontras como "satisfactorio". Había cincuenta anos que ninguén definía así o grau de conservación desta especie en nengunha outra parte da Europa. O certo é que nada había de falso en tal afirmación e ás lontras galegas non lleva nada mal. As causas do seu "satisfactorio" estado de conservación eran, fundamentalmente, tres: abundancia de bosques de ribeira, abundancia de anfibios, e baixa contaminación industrial. Ademais, desde que se penou con 150.000 pesetas a súa caza, praticamente deixouse de disparar contra elas. Todo isto abrira diante dos ollos de calquera optimista un envidiábel futuro para estes mustélidos.

Sen embargo, a realidade xa non é esa, e cada vez hai menos lontras. A razón é que, ainda que xa non se cacen e mesmo teña diminuido o emprego industrial, o número de anfibios descende ano a ano, o mesmo que o de bosques de ribeira, o de marxes de ríos sen concentración parcelar, o de ríos sen represar e limpos de contamina-

ción, etc. O FUTURO XA NON É TAN ENVIDIÁBEL

O SALMÓN

Un estudo encargado hai catro anos pola Xunta conclui que a especie está en definitivo perigo de extinción. Como todo o mundo sabe, esta constatación non é óbice para que, contra o criterio de organizacións como a "Asociación Galega de Pesca Fluvial", a súa pesca siga sendo consentida pola súa condición de reclamo para o denominado "turismo de cana". Hoxe en dia o antano común Salmón só aparece en seis ríos galegos, e en todos eles o número de capturas precipita-se cara o cero cada tempada que pasa. As causas do desastre están claras: fragmentación, reducción, e degradación do hábitat disponíbel, sobreexplotación, doenças e endogámia.

O seu hábitat, os ríos, teñen sido desde hai ben tempo fragmentados a base de presas de todos os tamaños e para todo tipo de fins. E, aínda que a lei obriga a instalar dispositivos de franqueo (remontes) en cada un destes ob-

táculos, só un 5% deles o posuen.

Destruíse a meirande parte dos seus frezadeiros coñecidos, degradados polo amoreamento de partículas demasiado finas, e as zonas de desenvolvemento dos xuvenís (augas rápidas e frias), escasas en Galiza pero presentes e de excelente calidad nas zonas altas e de montaña, son na sua práctica totalidade inaccesíbeis debido á presenza de minicentrais, presas, etc.

Os púrfins desertizan as augas, e os incendios manchan de cinza e lodo a choiva que dá de beber aos ríos. Asemade, e canto máis se alonxan do seu nacemento, máis agasallos reciben do noso desenvolvido sistema de consumo: medicamentos, aceites, biocidas e productos de limpeza. De "limpeza étnica", dirán as rás con amargura

En canto á endogámia, o devandito estudo afirma que "os salmons galegos son xenéticamente distintos doutras povoacións europeas, e deben-se considerar povoacións independentes". Unha especie propia, xa que logo? Ao ser cada vez menos, a perda de variabilidade xenética é cada vez meirande, o que acrecenta o seu declive

Mais, abonda de salaios!.

A nosa administración, decote vixiante, ten empregado cantos esforzos foran precisos para repovoar os nosos ríos con novos sal-

móns. Non con esos enfermizos e mixiriqueiros salmons galegos, en perigo de extinción, senón con outros, oriundos do Canadá, Escócia ou Noruega. Disque sinten a música da gaita coma os que máis. Emociona saber-se en boas mans.

Se á lontra só lle comezou a ir mal recentemente, o caso do salmon galego é mui diferente. Así de claro: O SALMÓN ACABA-SE, KAPUTT.

CONCLUSIÓN

Quen é o culpábel do que lles está a acontecer aos nosos ríos? Son moitos. Non hai dedos abondo nas máns para os sinalar por separado, de xeito que acertaremos se dicimos: NOS PRÓPRIOS. Quen isto escreve, os que o leades, e aqueles que non o lerán endexamais. Tería sido moi sinxelo responsabilizar á administración, aos políticos, aos empresarios, aos enxeñeiros hidráulicos, ou a calisquer ignorante sen escrúpulos. Tanto ten. O certo é que entre todos os galegos estamos a destruir este patrimonio do que a Vida e a História, con todos os seus caprichos, quixerón-nos facer responsábeis.

Cómpre actuar. Debemos-llo ao planeta, e desta volta non é unha frase feita: non existe en toda a sua extensión un lugar semellante a esta Terra dos mil ríos.

